

Innspill til arbeidet med stortingsmeldinger for klima og naturmangfold («23/5569 innspill til natur- og klimameldinger»)

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) viser til arbeidet med en stortingsmeldinger for klima og naturmangfold. Når det gjelder naturmeldingen vil vi vise til vårt innspill av 12.05.2023 om oppfølging av naturavtalen (kopi vedlagt i dette dokumentet).

Klimautfordringene og tap av natur må sees i sammenheng

NJFF vil understreke at en må håndtere klimautfordringene samtidig som en må stanse og reversere tap av natur. De to utfordringene må sees i sammenheng og løses parallelt. Tiltak og videre prosesser med å få på plass mer fornybar kraft må derfor ta utgangspunkt i løsninger som ivaretar begge utfordringene. NJFF ser det derfor som positivt at Klima- og miljødepartementet (KLD) har gjennomført felles innspillmøter om stortingsmeldingene både for klima og naturmangfold. Det er et skritt i riktig retning.

Naturen har i stor grad vært taperen i energiutbygging så langt, en situasjon som vil kunne forsterke effekten av klimaendringene i tillegg til direkte negative effekter på arter og økosystemer ved ytterligere tap av natur. Dette må unngås. Den internasjonale naturavtalen forplikter oss til å finne felles løsninger for både klima- og naturutfordringene. Vi må ha en helhetlig tilnærming til hvordan vi skal nå samfunnsmålene med hensyn til klimautfordringene samtidig som vi skal ta vare på naturgrunnlaget og stanse tap av natur. Gode tiltak for å stanse tap av natur vil ofte også være gode klimatiltak.

Mer fornybar energi - ta tak i de lavest hengende fruktene først

Behovet for mer fornybar energi for å lykkes med det grønne skiftet trekkes ofte fram som en helt sentral forutsetning. I en situasjon der vi har behov for en grønn omstilling, samtidig som vi må stanse tapet av natur, må det være et opplagt valg å ta tak i de lavest hengende av de spiselige fruktene, både de som kan gi mer fornybar energi og de som kan redusere energibehovet. Slike kan være:

- Opprustning av eldre kraftverk, i noen tilfeller kombinert med utvidelsesprosjekter (dette må som alt annet vurderes i hvert enkelt tilfelle)
- Utnytte mulighetene for solkraft. Først og fremst på bygninger, men også større anlegg på allerede utbygde områder (grå arealer). Dette vil kunne gi en betydelig kraftmengde samtidig som det vil innebære sparing på forbruket av kraft.
- Mindre nærvindanlegg på grå arealer.
- I tillegg kommer selvfølgelig energiøkonomisering. Her ligger det et betydelig potensial som opplagt må utnyttes.

I tillegg ligger det et opplagt potensial i havvind, men utnyttelsen av disse ressursene må selvfølgelig også ivareta nødvendige hensyn til natur, miljø og friluftsliv.

Det bør være opplagt at man bør starte med de lavt hengende fruktene da dette også vil gi mer tid til på å få på plass gode rammer for mer produksjon av fornybar kraft utover disse tiltakene.

Kort omtale av disse mulighetene:

Vindkraft på land

NJFF mener at vindkraft på land kan være et alternativ for utbygging av mer fornybar energi, men kun i form av anlegg i allerede regulerte/bebygde områder. Vindkraftanlegg innebærer betydelige inngrep, og nye vindkraftanlegg i norsk natur er ikke forenelig med å stanse tapet av natur. NJFF sier derfor nei til ny vindkraft i norsk natur.

Vi mener samtidig at det bør ligge til rette for mindre nærvindanlegg, og at det er her fokus må rettes når det gjelder vindkraft på land.

Havvind

NJFF har pekt på havvind som et mulig satsingsområde for produksjon av ny fornybar energi, både bunnfast og flytende havvind. Også en slik satsing må ta utgangspunkt i at hensynet til natur og miljø skal ivaretas og det må framskaffes nødvendig kunnskapsgrunnlag for å ta gode valg om lokasjoner og nødvendige avbøtende tiltak.

Vannkraft og vilkårsrevisjoner

Vannkraften utgjør selve ryggraden i norsk energiforsyning. Vi har bygd ut rundt 137 TWh vannkraft, mens 391 vassdrag som utgjør et potensial på om lag 45 TWh er vernet gjennom verneplanene for vassdrag. Vassdragsvernet har bidratt til å verne verdifull vassdragsnatur etter gjentatte omganger med prioriteringer gjennom de ulike verneplanene. Vi har allerede bygd ut 2/3 av norske vassdrag. Det er av stor betydning at vi klarer å ta vare på vår vassdragsnatur og vassdragene som leveområde for flora og fauna og vassdragenes økosystemtjenester. Selv om Energikommisjonen hadde i sitt mandat at vassdragsvernet skulle ligge fast, vil NJFF likevel påpeke viktigheten av at verneplanene for vassdrag ikke må åpnes for kraftutbygging.

NJFF vil understreke behovet for at vassdragsvernet består og at de store vannkraftutbyggingenes tid er over. Mer fornybar vannkraft bør primært hentes ut gjennom opprustning av eldre vannkraftverk. Det handler om å starte med det som kan gi mer fornybar kraft uten nye naturinngrep så langt det er mulig, noe som må prioriteres.

Det kan være aktuelt å vurdere utvidelse i forbindelse med opprustningsprosjekter, men det må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Utvidelsesprosjekter vil medføre nye inngrep. Hvor omfattende de blir, vil variere fra prosjekt til prosjekt. Også i denne sammenheng må hensynet til naturen vektlegges.

Meldingene må også vurdere hvordan vilkårsrevisjonene må følges opp slik at de resulterer i miljøgevinst i vassdrag utbygd i en tid hvor vannmiljøet i mindre grad ble ivarettatt. Som følge av klimaendringene har det i mange vassdrag allerede skjedd vesentlige endringer med hensyn til både mengde nedbør gjennom året og til hvilken tid og form denne nedbøren kommer. Endringer i temperaturregimet i seg selv utgjør også en mulig utfordring for arter som er sensitive for endringer. Disse elementene kan komplisere de vurderinger som skal gjøres, men er viktige for at reviderte miljøvilkår blir utformet best mulig.

NJFF vil understreke betydningen av å sikre en miljøbasert vannføring i vassdragene tilpasset nytt klima.

Vannkraftutbygging som flomsikring

Faglig skjønn tilsier at fremtidens flommer trenger mer plass. Dette har resultert i en tendens til å bruke behovet for flomsikring som et argument for vannkraftutbygging. Dette gjelder både i vernede vassdrag og i andre vassdrag. Flomsikring er viktig i mange vassdrag. Det er imidlertid viktig at man tar utgangspunkt i å vurdere naturbaserte løsninger til flomrisikohåndtering når flomsikring skal forbedres. Dette vil også være bedre for miljøet. NJFF viser her til utredning utført av Norce-LFI om «Flom og miljø i et endret klima – innovative metoder for restaurering og bedre miljøtilstand» (LFI rapport nr. 458, 2022).

Solkraft

Det er viktig å utnytte potensialet i solkraft, først og fremst i forhold til solanlegg på bygninger. Dette vil kunne bidra med ny fornybar kraft uten nye inngrep.

Solkraft i form av større anlegg, må, som for vindkraft på land, plasseres slik at man unngår nedbygging av natur. Dersom det lar seg gjennomføre kan det være aktuelt å kombinere kulturbeiter eller beite på jorder med slike anlegg.

Energiøkonomisering

Dette er et satsingsområde som må løftes fram og prioriteres. Det ligger et betydelig potensial i en slik satsing, noe som vil påvirke kraftbalansen positivt uten nye inngrep. NJFF mener det bør kreves at dette potensialet, sammen med de øvrige av de lavt hengende fruktene, må benyttes før man åpner for andre tiltak som innebærer planer om nye tiltak i norsk natur. Dette er et opplagt grep for å møte målet om å stanse tap av natur. Det ligger et stort uforløst potensial i energiøkonomisering, men det må på plass langt sterkere incentivordninger for å utløse dette enn tilfelle er i dag.

Arealforvaltning

Arealforvaltning har stor betydning for å stanse tap av natur, men også for å møte klimautfordringene. Gjennom arealpolitikk og sine kommunale arealplaner legger kommunene rammer som har stor betydning og store muligheter for å påvirke og ivareta både naturmangfold og behovet for klimatiltak. Kommunene er den primære arealforvalteren, og mange viktige beslutninger med mulige konsekvenser for naturmiljøet og klima treffes gjennom planvedtak. Det er viktig at kommunene har tilgang på nødvendig kompetanse for å ta gode beslutninger, og for å kunne stille nødvendige vilkår knyttet til utbyggingstillatelser. både

Skal man lykkes med en arealforvaltning som ivaretar klima og natur, er det helt avgjørende at kommunene må legge disse hensynene til grunn. Det kan ikke være opp til den enkelte kommune å avgjøre om dette er hensyn de ønsker å ivareta. Både stortingsmeldingen om klima og meldingen om natur må ha konkrete forslag til hvordan dette skal sikres bedre enn tilfellet er i dag. Regjeringens forventninger til fylkeskommuner og kommuner har vist seg ikke å være tilstrekkelig. Et klarere rammeverk for kommunalplanegging og arealforvaltning må på plass, og innsigelsesinstituttet blir viktig for å kunne fange opp de tilfellene der dette ikke gjøres. Å møte klima- og naturutfordringene handler om å ta felles samfunnsansvar.

Myr

Stopp i nedbygging av myr er et viktig klimatiltak som må prioriteres. Dette blir også en del av kommunenes arealforvaltning, men er samtidig et så viktig og klart definert innsatsområde at vi velger å trekke det fram spesielt.

Myras evne til å lagre karbon er viktig. Tilsvarende er myras funksjon som naturlig «svamp» som holder på vann og bidrar til å husholdere det slikt at negative klimaeffekter i nedenforliggende vassdrag reduseres, samtidig som det bidrar til redusert fare for flom ved store nedbørsmengder, gjør bevaring av myr til viktig. Bevaring av myr er derfor både et viktig klimatiltak og god klimatilpassing. Det er rimelig nok også et viktig tiltak for å stanse tap av en naturtype som er svært utsatt både i dag og historisk.

Skogbruk

Det er behov for å gjøre endringer i forhold til dagens skogbruk både for at skogbruket kan møte utfordringene knyttet til truede arter i skog og for naturmangfoldet i skog generelt, og som et tiltak for å møte klimautfordringene.

Ved framleggelse av rødlista for truede arter i 2021, viste Artsdatabanken blant annet til at arealendringer truet 9 av 10 truede arter. Nedbygging og skogbruk var to av de klart største påvirkningsfaktorene for truede arter.

Med klimaendringene møter også skogbruket nye utfordringer i form av mer nedbør, dårlige muligheter for vinterdrift i skogen på grunn av redusert tele osv.

En omlegging av skogbruket med mer bruk av lukkede hogster vil ha positiv effekt både for å møte klimautfordringene og for å stanse tap av natur. Dette er forhold som meldingene må omtale. Videre bør det vurderes hvordan planlegging og bygging av skogsbilveier mm kan omfattes av plan- og bygningsloven.

Hvalstad, 18.01.2024

Norges Jeger- og Fiskerforbund

Naturavtalen - innspill

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) viser til invitasjonen fra Klima- og miljødepartementet (KLD) om å komme med innspill om nasjonal oppfølging av den internasjonale naturavtalen som ble inngått i Montreal.

Å stanse og reversere tap av natur er sammen med å løse klimautfordringene, store utfordringer som henger uløselig sammen og som må løses parallelt. Den internasjonale naturavtalen er et viktig utgangspunkt for å komme dit der dette faktisk følges opp. Så langt har behovet for å stanse tapet av natur i liten grad faktisk blitt fulgt opp, særlig sett opp mot ønsket om å framskaffe ny fornybar energi eller andre tiltak for å møte klimautfordringene. Oppfølging av energikommisjonens rapport og planer for utbygging av ny fornybar energi – må sees i sammenheng med og ta hensyn til målet om å stanse og reversere tap av natur.

Arbeidet med oppfølging av kvalitetsnormen for villrein viser blant annet at bruk og ferdsel inn mot og i villreinområdene har medført utfordringer for villreinen. Omfattende hyttebygging i randområdene og dels inne i villreinområdene har blitt løftet fram som en utfordring for villreinen spesielt, men også med hensyn til tap av natur generelt. NJFF følger opp dette både i forhold til forvaltningsplanene for villreinområdene, gjennom arbeidet med tiltaksplaner og gjennom arbeidet med en stortingsmelding om villrein.

Bevare natur

Naturavtalen har mål om at minst 30 % av land og hav skal bevares innen 2030. NJFF ser det som naturlig at dette målet ikke kun trenger å nås gjennom vern etter naturmangfoldloven. Det bør være rom for at også andre naturområder bør vurderes som aktuelle for å nå 30%-målet, herunder områder som man allerede i dag er enige om at er viktige å ta vare på, men som ikke er vernet som landskapsvernområder, nasjonalparker eller naturreservater.

Eksempelvis bør det vurderes om ikke villreinens leveområder bør kunne inngå her. Selv om en stor andel av flere av villreinområdene er vernet som nasjonalpark, landskapsvernområde eller i en noe grad naturreservat, er det også betydelige arealer som ikke omfattes av den typen områdevern. Dersom disse arealene inngår som en del av vår forpliktelse til å ta vare på natur, vil dette kunne styrke statusen til villreinområdene. En styrking av status for villreinområdene vil være viktig og positivt for villreinen, og et tiltak i arbeidet for å bedre tilstanden for villreinen.

Marka-områder er viktige områder både for å ta vare på natur, men også for friluftsliv. Markaloven gir en særlig beskyttelse for markaområdene i Osloregionen, og er naturlig å vurdere i denne sammenhengen. Det bør også kunne gjelde for andre verdifulle natur- og friluftsområder rundt byer og større tettsteder.

Naturavtalen forutsetter også at all natur skal forvaltes bærekraftig. Noe NJFF vurderer som viktig da mer enn halvparten av vår natur uansett vil befinne seg utenfor områder som omfattes av vern eller der bevaring er målet.

Jakt og fiske i verneområder

Jakt er en viktig del av vårt høstingsbaserte friluftsliv. Vi har lange tradisjoner for å høste av våre viltarter gjennom jakt og fangst. Godt forvaltet jakt representerer ikke en trussel mot artene eller naturmangfoldet. Dette ligger som grunnleggende forutsetninger i både naturmangfoldloven og viltloven. Det samme gjelder for fritidsfiske.

NJFF skal selvsagt bidra til at jakt og fiske fortsatt skal skje gjennom å høste av det naturen tåler. Vi har tradisjon for å utøve en bærekraftig høsting, også i de fleste av våre verneområder, noe vi understreker at må videreføres. NJFF, sammen med en rekke grunneierorganisasjoner, tok dette opp med daværende statsråd i Klima- og miljødepartementet Sveinung Rotevatn. I svaret fra departementet heter det blant annet *«Det er viktig at Norge ivaretar de gode tradisjonene med et bærekraftig høstingsbasert friluftsliv, også i verneområder og for arter som Norge har et spesielt ansvar for. Det er ingen planer om å endre muligheter for jakt, fiske og bærekraftig bruk av naturressursene i verneområder og bevaringsområder.»*

NJFF aksepterer at det kan vurderes å innføre restriksjoner på jakt og fiske i noen verneområder i de tilfeller der formålet med vernet eksplisitt tilsier at det er behov for dette. Det vil eksempelvis kunne være aktuelt å vurdere i våtmarksområder med hensyn til områdets funksjon som raste-/oppvekstområde for fugler. Fremfor et totalforbud, bør utgangspunktet være at slike restriksjoner begrenses i tid og rom i henhold til hva som vurderes som nødvendig i henhold til situasjonen for det enkelte området. Det er verneformålet og de faglige vurderingene i hvert enkelt tilfelle som må avgjøre behov for å vurdere restriksjoner i forhold til jakt og fiske, ikke vernet i seg selv.

Tradisjonelt har Norge lagt vekt på en god og bærekraftig avveining mellom bruk og vern i våre verneområder der friluftsliv, jakt og fiske vurderes til ikke å true naturgrunnet. Gjennom slik bruk av verneområdene legges et grunnlag for interesse for å ta vare på naturen. En bred oppslutning om vernet er viktig for en varig og god forvaltning av naturen og verneområdene. NJFF har ikke tro på en linje der mennesket skal stå på utsiden og betrakte. En slik tilnærming vil på sikt undergrave forståelsen for vernet, for å ta vare på naturgrunnet og for å stanse tap av natur.

Restaurere ødelagt natur

Vi er allerede godt inn i FN's tiår for naturrestaurering. Så langt er oppfølgingen av dette tiåret svært beskjeden. Det er satt av noe midler til dette på statsbudsjettet, men fokus og innsats for å gjøre et helt nødvendig løft for å restaurere natur mangler.

Vilkårsrevisjoner

Gjennom revisjon av konsesjonene for eldre vannkraftutbygginger er målet at vassdragene skal få miljøforbedringer og vilkår som er tilpasset dagens kunnskapsgrunnlag.

Vilkårsrevisjonene er helt avgjørende for å oppnå miljøforbedringer for disse vassdragene, og for mange av vassdragene vil krav om minstevannføring være sentralt.

Flertallet i Energikommisjonen la i sin rapport «Mer av alt – raskere» til grunn at «.. *det ved gjennomføring av vilkårsrevisjoner bør søkes å unngå tap av kraftproduksjon og reguleringsevne uten at det går på bekostning av helt nødvendige forbedringer av miljøtilstanden i vassdraget.*» NJFF har i sitt høringsinnspill lagt vekt på at det er av avgjørende betydning at det ikke legges opp til en svekkelse av intensjonene og mulighetene for miljøforbedringer i vilkårsrevisjonene. Snarere bør det være restaureringstiltak som løftes fram og prioriteres.

Når det gjelder avbøtende tiltak for å gi villreinen nødvendige miljøforbedringer i områder der den er påvirket av kraftutbygginger, er det lagt et grunnlag for dette gjennom villreinfondene som er vedtatt etablert gjennom noen vilkårsrevisjoner. Dette må videreutvikles og følges opp slik at det faktisk kan gjennomføres tiltak som kan medvirke til at arten kan gjenopprette trekkruter eller på annen måte oppnå påkrevde miljøforbedringer. Dette vil ventelig være kostbare og ressurskrevende tiltak som krever finansiering utover det de etablerte villreinfondene alene kan finansiere slik de er i dag.

Laksetrapper og fjerning av vandringshindre

Det er utarbeidet en egen handlingsplan for restaurering av laksetrapper. Denne er ikke fulgt opp med bevilgninger over statsbudsjettet utover enkeltvedtak om restaurering av trappen i eksempelvis Beiarn. Dette må prioriteres.

I regi av NJFF gjør lokale jeger- og fiskerforeninger alene eller i samarbeid med andre, en betydelig innsats for å kartlegge sjørretbekker og gjennomføre restaureringstiltak i disse. Ofte dreier dette seg om mindre vassdrag der dugnadsbaserte tiltak vil kunne gi betydelig positivt effekt og gi sjørreten muligheter for å komme tilbake. Dette er en innsats som bør bygges opp, og som det er viktig å sikre en kontinuitet rundt.

Flere land har eller er i gang med å fjerne større vandringshindre i vassdrag. Dette bør stå som forbilde for det videre arbeidet i Norge. Det er utarbeidet en Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021-2030 (Miljødirektoratet), men oppfølgingen av denne synes å være satt på vent. Vassdragsrestaurering må regnes som en relativt lavthengende frukt mht å få gjennomført, og det gir raskt positive effekter, men selv vedtatte strategier forutsetter politisk vilje og tilstrekkelig økonomi for å gjennomføres.

Natur-/arealregnskap

Gjennom natur- og arealregnskap vil kommunene og andre få en oversikt over arealbruken. Dette vil kunne øke bevisstheten om bruken av arealer og motivere til økt fokus rundt en arealforvaltning som bidrar til å stanse tap av natur.

Det er behov for gode rammer og et oppdatert regelverk for å legge grunnlaget for en arealforvaltning som også ivaretar hensynet til natur.

Norges Jeger- og Fiskerforbund

Hvalstad, 12.05.2023